

Zorgen voor morgen

René Buisman

Bodemverontreiniging komt in heel Nederland voor. Het beleid van de rijksoverheid is bepalend voor de aanpak van het probleem. Er zijn in de afgelopen jaren veel verschillende plannen gemaakt om de bodem te saneren. Tot nu toe is slechts een fractie van het aantal vervuilde plekken gesaneerd. Met duidelijker rijksbeleid en konkretere wetgeving zullen de problemen moeten worden bestreden.

Sanerders spuiten elkaar schoon na het betreden van een verontreinigde lokatie.

De afgelopen twee jaar is steeds duidelijker geworden op welke enorme schaal de Nederlandse bodem verontreinigd is. Een beetje weggedrukt in het rapport *Zorgen Voor Morgen* staat een alleszeggende tabel met aantallen verontreinigde plekken:

Bronnen	Aantal	Aantal te saneren
Gasfabrieksterreinen	234	234
Stortplaatsen	3.298	150
Autowrakkenopslagplaatsen	2.100	ca. 1.200
Voormalige bedrijfsterreinen	ca. 400.000	ca. 80.000
Huidige bedrijfsterreinen	ca. 120.000	ca. 25.000
Opgehoogde/opgevulde terreinen	?	?

Bronnen van bodemverontreiniging volgens een recent uitgevoerde inventarisatie

Uit: *Zorgen voor Morgen*, 1988 (blz. 274)

Opvallend zijn de enorme aantallen vervuilde voormalige en in gebruik zijnde bedrijfsterreinen.

Bar weinig

In de periode 1980-1988 zijn in het kader van de Interimwet bodemsanering 750 vervuilde plekken aangepakt, een nietig aantal in vergelijking met de in de tabel weergegeven cijfers. Daarmee wordt de stelling van milieuorganisaties, dat met de huidige geldbedragen voor de uitvoering van de Interimwet bodemsanering (momenteel een dikke f 200 miljoen) maar bar weinig aangepakt

kan worden, treffend gestaafd. Het gevolg van het weinige geld is dat zeer veel lokaties op sanering liggen te wachten, terwijl de verontreiniging ondertussen de kans krijgt verder uit te lekken.

Op plekken waar vanwege de gevoelige bestemming zoals woningbouwlokaties de verontreiniging snel moet worden aangepakt, vindt de sanering veelal buiten het kader van de Interimwet via andere circuits plaats. Ook bedrijven nemen mondjesmaat saneringen voor eigen rekening, ook hier vaak buiten het wettelijke regime. Al met al leidt dit tot een onoverzichtelijke gang van zaken in de bodemsanering met alle milieugevolgen vandien.

Gifbelt Paddepoelsterweg Groningen.

Landelijke ontwikkelingen

Uit onderzoek van regionale milieu-inspekties in Noord- en Zuid-Holland naar de kwaliteit van uitgevoerde saneringen blijkt immers dat op verschillende plaatsen slecht wordt gesaneerd en dat dit met name geldt voor door gemeenten en particulieren uitgevoerde saneringen. De konklusie uit dit alles zal duidelijk zijn: er moet een veel grootser opgezette saneringsoperatie van de grond komen en de kwaliteit van saneringen moet belangrijk verbeteren. De grote vraag is hoe dit moet gebeuren. Juist dit jaar doet zich op landelijk nivo een aantal ontwikkelingen voor, dat hier het antwoord op moet geven. De belangrijkste daarvan zijn een scenario voor de aanpak van bodemverontreiniging in de komende tien jaar, een nieuwe wettelijke regeling, een commissie voor de sanering van bedrijfsterreinen en een organisatie die de reiniging van vervuilde grond moet bevorderen.

Tienjarensenario

Het Tienjarensenario bodemsanering is in september vorig jaar uitgebracht door een landelijke stuurgroep waarin rijk, provincies en gemeenten waren vertegenwoordigd. In het rapport worden visies gegeven over een efficiënte aanpak van de bodemsanering in de komende jaren. Het is voor het eerst dat vanuit de overheid op basis van de erkenning van de enorme omvang van de bodemverontreiniging een toekomstverkenning wordt uitgevoerd. Enkele belangrijke konklusies uit het rapport zijn:

- er moet meer aandacht komen voor preventie van bodemverontreiniging, opdat het effect van het 'dweilen met de kraan open' wordt vermeden;
- er is niet alleen behoefte aan goed uitgevoerde saneringen, maar ook aan beheersmaatregelen op de korte termijn voor sterk uitlekkende verontreinigingen;

- de overheid treedt gedeeltelijk terug; vervuilers moeten betalen voor door de overheid gecontroleerde saneringen;
- ook grondgebruikers zoals projektontwikkelaars, gemeenten, woningbouwverenigingen, boeren en drinkwaterbedrijven zullen in toenemende mate moeten betalen voor een schone bodem;
- de doelstelling van een schone bodem op de wat langere termijn (bij voorkeur binnen één generatie) wordt gehandhaafd, behalve voor moeilijk aan te pakken uitzonderingssituaties;
- de totale kosten van de bodemsanering zullen het bedrag van f 50 miljard overstijgen.

Het Tienjarensenario geeft slechts ruwe schetsen: alles draait om de uitwerking ervan. Ondanks de goede punten die in het rapport staan, valt ook veel kritiek te leveren. Zo worden voor de vervuilde voormalige bedrijfsterreinen geen structurele oplossingen geboden. De aanpak daarvan wordt op de lange baan geschoven. Verder is het onbegrijpelijk dat voor een zo groot maatschappelijk probleem als de bodemsanering de overheid zich deels wenst terug te trekken; juist een grotere betrokkenheid ligt voor de hand. Dat vervuilers zo veel mogelijk moeten betalen voor bodemsanering is vanzelfsprekend, maar dat willekeurige gebruikers van grond die buiten hun schuld verontreinigd is geraakt op kosten worden gejaagd, valt nauwelijks te rechtvaardigen. Voorts zal de extra rijksfinanciering die is gevraagd (f 150 miljoen per jaar) totaal onvoldoende blijken te zijn.

Huidige bedrijfsterreinen

In totaal liggen meer dan 25.000 in gebruik zijnde vervuilde bedrijfsterreinen op sanering te wachten. Omdat de vervuilers veelal bekend zijn en vaak eigenaar zijn van het vervuilde terrein is het redelijk van hen te verlangen dat zij zelf binnen afzienbare termijn de klus van de schoonmaak klaren. Al vele jaren wordt gediscussieerd over de vraag hoe het bedrijfsleven zo ver te krijgen.

In het begin van de tachtiger jaren bestond het idee een saneringsfonds in te stellen, waarin het bedrijfsleven in belangrijke mate zou moeten bijdragen. De werkgevers wisten deze wijze van financiering door een krachtige lobby in het parlement te voorkomen. Later dacht men meer aan vrijwillige medewerking. In maart 1989 werd de Commissie Oele opgericht om te kijken of aan die vrijwillige saneringen vorm kon worden gegeven.

Kommissie Oele

Afgelopen herfst kwam een 'concept-interim-rapport' van de commissie in het nieuws dat het ergste deed vrezen voor een doeltreffende

aanpak van de vervuilde bedrijfsterreinen. Het kwam er grofweg op neer dat aan de doelstelling van het bereiken van een schone bodem op bedrijfsterreinen vergaand getornd zou gaan worden en dat de overheid een geheimhoudingsplicht op zich zou moeten nemen als het gaat om bodemonderzoeksgegevens. Het rapport ademde een sfeer alsof het gedikt werd door het bedrijfsleven.

Inmiddels is een officieel tussenrapport uitgebracht, waarin ten opzichte van het eerdere concept een aantal scherpe kantjes zijn weggelepen. Ook op bedrijfsterreinen blijft de doelstelling om te komen tot een schone bodem overeind en de onderzoeksgegevens zullen in principe openbaar zijn. Daarnaast komt de Commissie Oele tot de conclusie dat de vrijwillige sanering geen vrijblijvende aangelegenheid mag blijven. De commissie vindt daarom dat er flankerende wetgeving moet komen, waarbij voor bepaalde categorieën risikovolle bedrijven onderzoek en mogelijk ook sanering verplicht worden gesteld. Het is nu tijd dat er daadwerkelijk een begin wordt gemaakt met de systematische sanering van bedrijfsterreinen. Berekeningen leren, dat elk jaar wachten de saneringskosten door verdere verspreiding van de verontreiniging met een bedrag in de orde van honderden miljoenen doet toenemen.

Grondreiniging

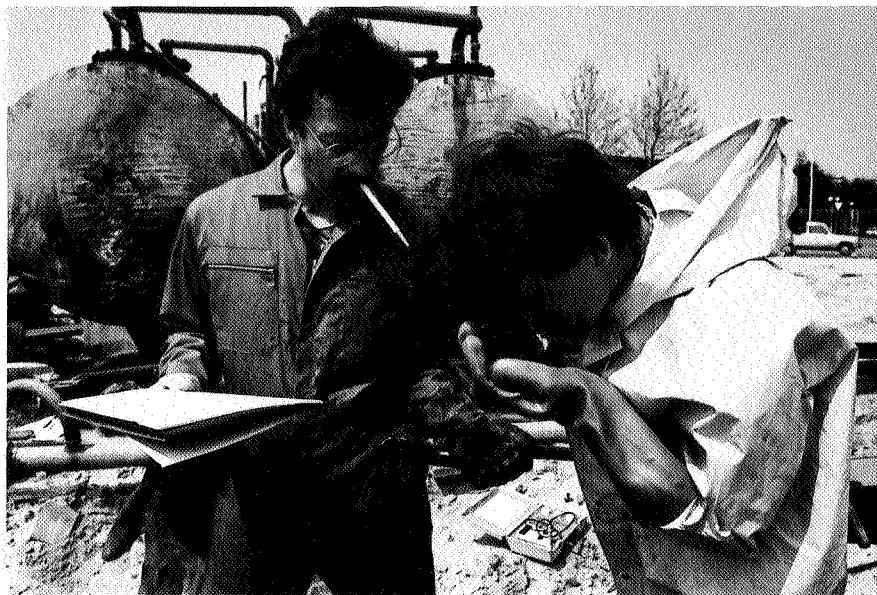
Een van de grote euvels van de huidige bodemsaneringspraktijk is dat veel afgegraven grond rechtstreeks of soms na een weinig effectieve reiniging op de stortplaats belandt. Enerzijds wordt dit veroorzaakt doordat reiniging van grond nu eenmaal duurder is dan het storten; anderzijds doordat het reinigingsbedrijven soms meer te doen is om zoveel mogelijk grond door hun installatie te jagen dan in de eerste plaats te zorgen voor optimale procescondities.

In september 1989 is na een lange voorbereidingstijd een overheidsorganisatie van start gegaan die de reiniging van verontreinigde grond in goede banen moet leiden: het Servicecentrum Grondreining. Het beleid is erop gericht dat bij bodemsaneringsprojecten afgegraven grond die reinigbaar is ook daadwerkelijk wordt gereinigd. Bij projecten die in het kader van de Interimwet bodemsanering worden aangepakt is de plicht voor de saneerder ingevoerd dat de afgegraven grond aan het Servicecentrum wordt gemeld. Deze beoordeelt de reinigbaarheid.

Is de grond reinigbaar dan draagt het Servicecentrum zorg dat de grond door een kapabel bedrijf wordt gereinigd. Bij een goed functioneren van dit systeem kan zo worden voorkomen dat vervuilde grond onnodig op stortplaatsen terechtkomt. Bovendien krijgen reinigingsbedrijven de beschikking over grotere hoeveelheden te reini-

gen grond, wat hen kan stimuleren tot verbetering van de huidige installaties. Dit is hard nodig omdat reinigingsbedrijven de afgelopen jaren de energie vooral gestoken hebben in vergroting van verwerkingscapaciteit en veel minder in kwaliteitsverbetering. Na verloop van tijd zal de beoordeling van afgegraven grond door het Servicecentrum gaan gelden voor alle bodemsaneringsprojecten, dus ook voor die projecten die buiten het kader van de Interimwet bodemsanering worden aangepakt. Al met al moet het Servicecentrum een onmisbare schakel gaan vormen in een beter opgezette bodemsaneringsoperatie.

Verder is er in het voorontwerp onderscheid gemaakt tussen 'oude en nieuwe saneringsgevallen', waarbij voor saneringslokaties, die ná inwerkingtreding van de wetswijziging ontstaan, geen financiële bijdrage van het rijk meer valt te verwachten. Wat betreft het laatste punt gaat het rijk er volgens de milieuorganisaties ten onrechte van uit dat zich weinig nieuwe saneringsgevallen zullen voordoen. De wetgeving ter voorkoming van nieuwe bodemverontreiniging vertoont nog levensgrote gaten, terwijl het met de handhaving nog vaak droevig gesteld is. Eén dezer dagen ligt het al niet gewijzigde wetsontwerp bij de Tweede Kamer voor de verdere behandeling.

Nieuwe wetgeving

Waarschijnlijk aan het eind van dit jaar zal de huidige Interimwet bodemsanering verdwijnen en plaats maken voor een in de Wet bodemsanering op te nemen saneringsparagraaf. Het voorontwerp van de saneringsparagraaf bevat een aantal nieuwigheden. Zo is een meldingsplicht opgenomen voor iedereen die wil saneren (zodat de overheid controle kan uitoefenen), moeten behalve rijk en gemeenten voortaan ook provincies aan saneringen gaan meebetalen (2,5 % van de kosten) en wordt de inspraak bij saneringsprojecten geregeld in provinciale verordeningen.

Erfenis

Uit het voorgaande is wel duidelijk dat er in de afgelopen tijd een aantal zaken op de rails gezet is dat moet leiden tot een betere bodemsanering. Cruciale beslissingen staan echter nog voor de deur. Veel staat of valt met de bereidheid om in het oplossen van de problemen geld te willen steken. Daarnaast zal de overheid een straf beleid richting veroorzakers moeten voeren. Alleen zo zijn er goede kansen op het grondig opschonen van de erfenis van bodemvervuiling – een erfenis, die het gevolg is van voorbarig genoten welvaart in voorbije jaren.